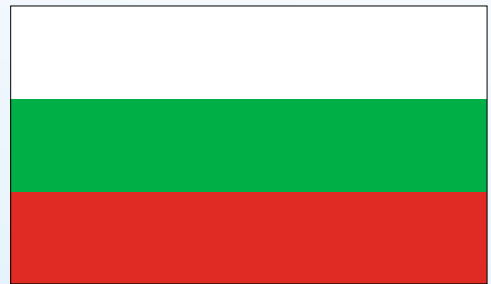

Smart policies, strong utilities, sustainable services

ВОДОСНАБДИТЕЛНИ И КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ В РАЙОНА НА РЕКА ДУНАВ

БЪЛГАРИЯ ИНФОРМАЦИЯ ЗА СТРАНАТА

Състояние на сектора | Май 2015

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В ОТРАСЪЛ „ВОДОСНАБДЯВАНЕ И КАНАЛИЗАЦИЯ“

- ▶ **Финансиране на обновяването и модернизирването на ВиК инфраструктурата.** България продължава да се сблъсква с големи предизвикателства в стремежа си да отговори на националните и европейски изисквания към предоставяните ВиК услуги, тъй като ще й бъдат необходими приблизително 5.9 милиарда Евро за периода от 2014 до 2020 година.
- ▶ **Гарантиране на финансирането и социалната поносимост на цените за водоснабдяване в бъдеще.** Като се имат предвид инвестиционните прогнози, се очаква в близко бъдеще да възникнат някои проблеми с възстановяването на капиталовите и оперативни разходи. Европейските фондове ще успеят да покрият само около 30 % от необходимите общи капиталови инвестиции. Поради това, реалната цена на водата най-вероятно ще се повиши и ще надхвърли прага на социално поносимите цени за домакинствата с ниски доходи. ВиК стратегията за 2014-2023 г. подчертава необходимостта от справяне с неефективността на водния сектор (високи загуби на вода, ниска събираемост на вземанията), за да се гарантира приемането на цените за ВиК услугите от населението.
- ▶ **Повишаване на капацитета на персонала на ВиК операторите и обучение.** В допълнение към финансовите предизвикателства, ще бъде необходимо да се проведе и образование и обучение на персонала на ВиК операторите на всички нива, за да се гарантира устойчивото развитие на Водния сектор.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РЕСУРСИ

За ВиК услугите в Дунавския регион

- ▶ В SoS.danubis.org са налични регионален доклад, който анализира състоянието на сектора в региона, както и допълнителна подробна информация за 15 страни.
- ▶ На www.danubis.org/eng/utility-database е осигурен достъп до данните за ефективността на ВиК операторите, ако са налични.

За ВиК услугите в България

- Препоръчваме следните документи за допълнителна информация. Документите и много повече можете да намерите на следния адрес: www.danubis.org/eng/country-resources/bulgaria
- ▶ МРРБ. 2013. *Консултантска програма за разработване и изпълнение на стратегия за Отрасъл Водоснабдяване и Канализация в България; Преглед на публичните разходи.* София: Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България.
  - ▶ —. 2014. *Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014 - 2023.* София: Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България.

Благодарности. Този документ е продукт на служителите на Световната банка, с принос отъвн. Констатациите, тълкуванията и заключенията представени в документа, не отразяват непременно мнението на Световната банка, Борда на изпълнителните директори, или правителствата, които те представляват. Световната банка не гарантира точността на данните, включени в този документ. Границите, цветовете, вероизповеданията, както и друга информация показана на картите в този документ, не отразяват становището на Световната банка относно правния статут на дадена територия, и не представляват потвърждение или приемане на такива граници.

Този документ е изготвен от Анастасия Шигей, с подкрепата на Мария Салвети, консултант, въз основа на събраните данни от Ивайло Колев, Световната банка. Това е част от регионалния преглед на състоянието на сектора, ръководен от Давид Мишо, Световната банка, по Дунавската програма за водата, финансирана от австрийското Министерство на финансите, за чиято подкрепа изказваме благодарност. Авторите приветстват всякакви коментари – можете да се свържете с тях чрез Давид Мишо (dmichaud@worldbank.org).

Права и разрешения. Материалът в този документ е обект на авторски права. Тъй като Световната банка насърчава разпространението на своите знания, този документ може да бъде възпроизвеждан изцяло или частично с нетърговски цели, стига да има пълно признание за неговото авторство. Всички въпроси относно права и лицензи, включително и дъщерни права, следва да се адресират до офиса на издателя: The World Bank, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA; fax: 202-522-2422; e-mail: pubrights@worldbank.org

СНИМКА НА МОМЕНТНОТО СЪСТОЯНИЕ НА ВОДНИЯ СЕКТОР

Източниците на всички цифри в снимката на моментното състояние са предоставени изцяло в текстовата част на този документ, а пълното описание на методиката е предоставена в регионалния доклад за състоянието на сектора, на следния адрес: sos.danubis.org.

	Стойност	Година	Средна за Дунав	Най-добра практика за Дунав
Контекст на услугите				
БВП на глава от населението, ППС [по текущи международни цени в \$]	15,941	2013	16,902	Неприл.
Население [М. жители]	7.265	2013	8.451	Неприл.
Съотношение на бедните спрямо общия бр. на населението [\$2.50 на ден [ППС] [% от населението]	5.40	2011	1.65	Неприл.
Органи на местно самоуправление [общини]	264	2013	1,987	Неприл.
За които, среден размер [насел.]	27,519	2013	4,253	Неприл.
Обща наличност на възобновяема вода [m³/гл. от нас./на година]	2,927	2008-2012	7,070	Неприл.

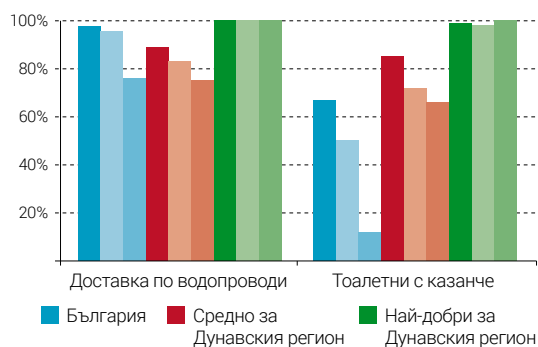
Организация на услугите				
Брой формални доставчици на ВиК услуги	56	2014	661	Неприл.
Среден брой на обслужваното население	128,437	2013	9,496	Неприл.
Закон за ВиК услугите?	Да			
Едно ресорно министерство?	Да [министерството на регионалното развитие и благоустройството]			
Регулаторен орган?	Да [КЕВР]			
Индикаторите за ефективността на операторите са публично достояние?	Да [www.danubis.org]			
Основни текущи реформи?	ВиК стратегията за 2014-2023 предвижда пълно съответствие с европейските директиви, пълно прехвърляне на собствеността над активите, засилена автономия на операторите, окрупняване на водния сектор.			

Достъп до услуги				
Достъп до водопроводна вода (%)	98	2012	83	100
Достъп до тоалетни с казанче (%)	67	2012	79	99

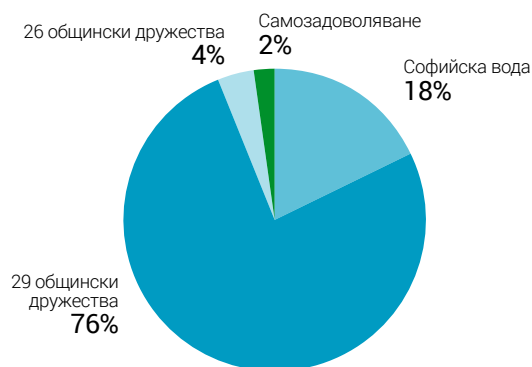
Ефективност на услугите				
Непрекъснатост на услугите [часа / ден]	–	–	20	24
Нефактурирана вода [m³/km/д]	22	2013	35	5
Индекс за ефективността на ВиК оператора [WUP]	77	Неприл.	69	94

Финансиране на услугите				
Средно оперативни разходи	1.13	2012	0.96	1.49
Средна цена за домакинствата [€/m³]	0.94	2014	1.32	Неприл.
Дял на потенциалните ВиК разходи от средния доход [%]	2.7	2012	2.6	Неприл.
Средни годишни инвестиции [€/на глава от нас./на година]	18	Неприл.	23	Неприл.

Достъп до услугите:
средно, за 40% с най-ниски доходи и лош

Структура на сектора

Оценка на устойчивостта

Оценка за устойчивостта на сектора	Стойност	Средна за Дунав	Най-добра практика за Дунав
	66	64	96

КОНТЕКСТ ЗА УСЛУГИТЕ

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Социално-икономическа ситуация						
Население [Мил. жители]	2013 г.	Световната банка 2015 г.	7,265	8,481	8,451	Неприл.
Прираст на населението [свкупни темпове на растежа 1990–2013] [%]	1990-2013 г.	Световната банка 2015 г.	-0.79	-0.26	-0.37	Неприл.
Дял на градското население [%]	2013 г.	Световната банка 2015 г.	73	63	63	Неприл.
БВП на глава от населението, ППС [по текущи международни цени в \$]	2013 г.	Световната банка 2015 г.	15,941	24,535	16,902	Неприл.
Съотношение на бедните спрямо общия бр. на населението [\$2.50 на ден [ППС] [% от нас.]]	2011 г.	Световната банка 2015 г.	5.40	1.86	1.65	Неприл.
Административна организация						
Бр. звена за местно самоуправление [общини]	2013 г.	НСОРБ 2014 г.	264	2,335	1,987	Неприл.
Ср. размер на звената за местно самоуправление [жители]	2013 г.	Авторски разработки	27,519	3,632	4,253	Неприл.
Водните ресурси						
Обща наличност на възобновяем водоизточник [m ³ /на гл. от нас./на година]	2008-2012 г.	ФАО Аквастат 2015 г.	2,927	10,142	7,070	Неприл.
Годишно сладководно водовземане, за битови нужди [% от общото водовземане]	2013 г.	Световната банка 2015 г.	16	38	26	Неприл.
Дял на повърхностните води като източник на питейна вода [%]	2014 г.	МКОРД 2015 г.	71	16	31	Неприл.

Икономика. България, която е страна-членка на Европейския съюз от 2007 година, е нова пазарна икономика, с отрицателен прираст на населението от началото на 1990 г. От 2001 г. БВП нараства средно с 6% годишно, задвижван от преки чуждестранни инвестиции. В резултат от финансовата криза от 2007–2008 г. икономическият растеж на страната спадна през 2009 г. с 5.5%, но бързо възвърна положителния си растеж през 2010 г., за разлика от други Балкански страни (Световната банка, 2015 г.). Същевременно, все още се наблюдават значителни социално-икономически различия между регионите в България. Например, Югозападният регион е водещ в страната по ключови показатели за икономическо развитие, докато Северозападният и Северният-централен регион заемат последните две места в целия Европейски съюз. Отрицателният прираст на населението в България може да бъде отдаден на раждаемостта, която е сред най-ниските в света, като същевременно смъртността е сред най-високите. Според преброяването от 2011 година, през последните 10 години населението в селските райони е намаляло с 11 %, докато градското население се е увеличило с 5 %. Приблизително една шеста от общия брой на населението е концентрирана в София. Българите, основната етническа група, съставляват 84.8% от населението. Турското и ромско малцинства съставляват съответно 8.8% и 4.9%.

Управление. България е единна държава със силни административни региони. Страната е разделена на 28 региона (области, област в единствено число), включващи и столицата София - град. Всяка област е наречена на главния град в нея. Регионите допълнително се подразделят на 264 общини. Докато общините се управляват от кметове, избирани по места, то областите се управляват от (областни) Управители, назначавани директно от Министерският съвет. България е високо централизирана страна и областите и общините са силно зависими от централното правителство по отношение на финансирането (НСОРБ, 2014 г.).

Водни ресурси. Според анализа на прогнозите за потреблението на вода, България не е страна със застрашени водни ресурси. През нея текат над 60 реки, а река Дунав със своите 470 км на нейна територия, се явява най-дългата река в страната. На територията ѝ има също така 6 езера и 23 язовира. Страната е разделена на четири водосборни района: Дунавският, Черноморският, Източно Егейският и Западно Егейският. Очаква се през следващите 50 години годишният отток на реките да намалее с до 14% и в края на века да бъде с 20 % по-малък поради текущите климатични тенденции. Анализът на прогнозите за потреблението на вода за битови нужди и

вътрешно ресурсната водна база показват, че България не е страна със застрашени водни ресурси. От 1990 г. насам водочерпенето както за земеделски, така и за индустриални цели е намаляло драстично, което допринася за съхранението на водните ресурси. Въпреки това, в България има райони, които изпитват недостиг на вода, и по-конкретно – сезонен недостиг на вода през сухия летен сезон. Най-уязвимите райони с валежи под 300 мм са Павликени, София, и Видин, до Лом и Монтана в Дунавския район; Шабла – Варна в Черноморския район; Панагюрище, Пазарджик, Пловдив, Садово и Сливен в Източно Егейския район, и Благоевград, Кюстендил и Сандански в Западно Егейския район. Българското правителство прие трети План за действие за климатичните промени, който цели да смекчи тяхното въздействие. Планът за действие обхваща широк спектър от сектори, но водният сектор е изключен от анализа, сценариите и смекчаващите мерки, идентифицирани в Плана (МОСВ, 2014 г.).

Източници за водоснабдяване. Повърхностните води са основния източник за снабдяване с питейна вода (71%).

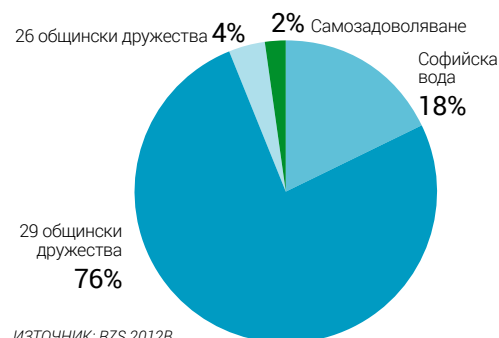
Повърхностните води осигуряват 52% от общото количество черпена сурова вода, а подземните води осигуряват останалите 48 %. Подземните води са с добро качество във всички речни басейни, въпреки замърсяването с нитрати. Седемдесет и девет процента от черпените подземни води се използват за водоснабдяване на населението; 17% за индустрията; 2% за земеделие, горско стопанство и рибовъдство; 2% за услуги. Останалата част се използва за напояване. Повърхностните води са замърсени от битовите отпадъчни води от градската канализационна система, както и от непречистените индустриални отпадъчни води, зауствани в реките (МОСВ, 2014 г.).

ОРГАНИЗАЦИЯ НА УСЛУГИТЕ

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Брой на формалните доставчици на ВиК услуги	2014	КЕВР 2015	56	1,060	661	Неприл.
Среден брой на обслужваното население [жители]	2013	Авторски разработки	128,437	6,643	9,496	Неприл.
Преобладаващ тип доставчик на услугите	Държавна и общинска					
Обхват на услугите	Водоснабдяване и/или канализация					
Собственост	Държавна и общинска					
Географски обхват	От един до няколко града					
Закон за ВиК услугите?	Да					
Едно ресорно министерство?	Да [Министерството на регионалното развитие и благоустройството]					
Регулаторен орган?	Да [КЕВР]					
Публично достъпни ли са показателите за ефективността на ВиК оператора?	Да [www.danubis.org]					
Национална асоциация на ВиК операторите?	Да [БАВ за водоснабдяване и канализация с ограничено влияние]					
Участие на частния сектор	Да, в Софийска вода					

Предоставяне на услуги. ВиК услугите са собственост или на държавата, или на общините. България разполага с 64 доставчици на ВиК услуги, от които 56 са собственост на държавата. 29 регионални ВиК дружества предоставят услуги на 76% от населението, като останалите доставчици на услуги обслужват единични общини (Фигура 1). Четиринадесет ВиК оператори, обслужващи няколко населени места, са държавни дружества. Те обхващат най-големия район на страната и се управляват от Министерството на регионалното развитие и благоустройството. Останалите ВиК дружества са собственост на общините. Софийска вода е единственото дружество, дадено на концесия на частна фирма за 25 години (КЕВР, 2015 г.).

ФИГУРА 1: ВИДОВЕ И ПАЗАРНИЯТ ДЯЛ НА ДОСТАВЧИКА НА УСЛУГИ ВЪВ ВОДНИЯ СЕКТОР

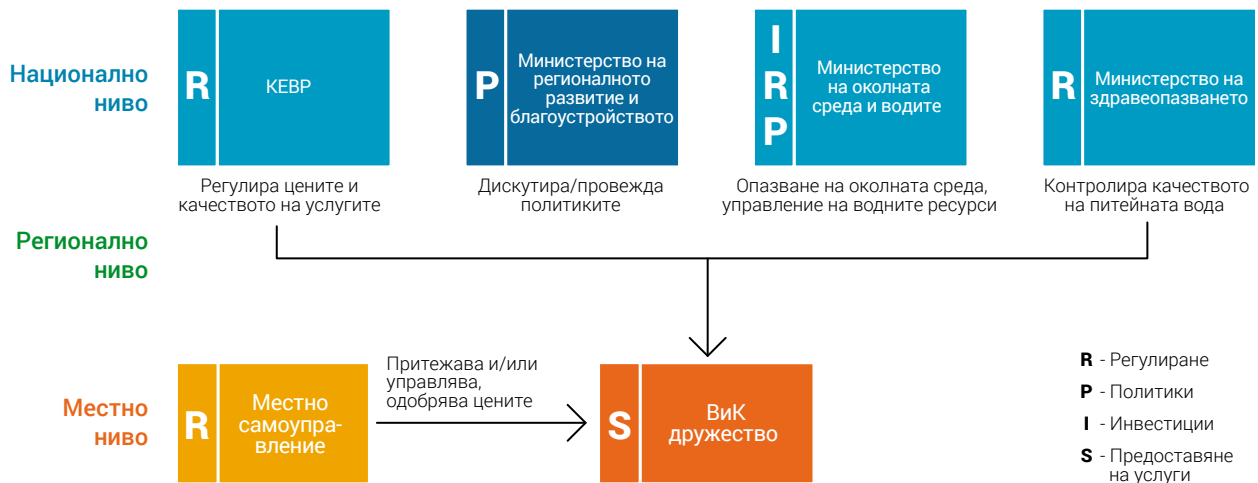

Разработване на политики и институции в сектора. Секторът се контролира от държавните институции.

Законът за водите определя правната рамка и отговорностите на четирите институции, участващи във водния сектор (Фигура 2), а те са:

- ▶ *Министерството на регионалното развитие и благоустройството*, което е ресорното министерство за сектора, отговарящо за координацията на управлението на отрасъл „Водоснабдяване и канализация“ на национално ниво. То разработва и провежда държавната политика във водния сектор, действа в качеството си на главен собственик на 14-те регионални дружества, собственост на държавата, или за които държавата осигурява капитал, и поддържа единна информационна система и регистър на ВиК асоциациите и операторите, (МРРБ, 2015 г.).
- ▶ *Министерството на околната среда и водите*, което отговаря за опазването на околната среда и управлението на водните ресурси (МОСВ, 2015 г.).
- ▶ *Министерство на здравеопазването*, което отговаря за наблюдението на качеството на питейната вода (МЗ, 2015 г.).
- ▶ *Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР)*, която е независим регулаторен орган, натоварен със задачата да одобрява Бизнес плановете и цените за ВиК услугите, да наблюдава показателите за изпълнение и да разглежда подадените от потребителите жалби. Състои се от 9 членове с опит в областта на ВиК, които се назначават от Парламента за 5 години (КЕВР, 2015 г.).

ФИГУРА 2: ОРГАНИЗАЦИЯ НА СЕКТОРА, ПРЕДОСТАВЯЩ ВИК УСЛУГИ

ИЗТОЧНИК: РАЗРАБОТКИ НА АВТОРИТЕ.

Капацитет и обучение. Подобряването на капацитета на служителите е предизвикателство за повечето български ВиК оператори.

През 2009 г. бяха наети 18,000 души, които да работят по отвеждане на водите, пречистване и водоснабдяване (Евростат, 2015 г.). В държавните дружества средният брой на служителите варира между 300 и 950 души, докато в общинските е между 30 и 90 души. Българската асоциация по водите се състои главно от държавни ВиК оператори, но някои общински ВиК оператори са се присъединили неотдавна към тях. Тя не предлага нито програми за обучение, нито програми за изграждане на капацитет, поради което изграждането на институционален капацитет представлява предизвикателство за заинтересованите страни във ВиК отрасъла. „Софийска вода“ обаче, редовно изпълнява обучителни програми за персонала си („Софийска вода“, 2014 г.).

Икономическа регулация. Национална институция, която отговаря както за икономическото регулиране, така и за регулирането на енергийния сектор.

Чрез Закона за регулирането на водоснабдителните и канализационните услуги (ЗРВКУ) е създадена Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) – независим, специализиран орган, състоящ се от 9 членове, от които двама трябва да имат минимален стаж в областта на ВиК услугите. Отговорностите на КЕВР включват (а) изготвяне на нормативни актове за водния сектор, (б) одобряване на Бизнес плановете за ВиК услугите, (в) одобряване на цените за водоснабдителните

и канализационни услуги по молба на ВиК дружествата, (г) следи за постигането на целевите стойности за показателите за нивото на обслужване по услуги, и (д) разглежда жалбите на потребителите (КЕВР, 2015 г.). Законът за регулирането на водоснабдителните и канализационните услуги (ЗРВКУ) също така задава и правната рамка за собствеността и управлението на водите като национален природен ресурс, както и за собствеността на системите и водностопанските съоръжения (Парламент, 2011 г.).

Текущи или планирани реформи. Структурните реформи във водния сектор увеличиха броя на ВиК дружествата.

До 1989 година, нуждите от водоснабдителни и канализационни услуги в България бяха задоволявани от 28 регионални ВиК дружества и едно общинско дружество за София. Териториалният им обхват съвпаднаше с разделението на страната на 28 административни окръга. Всички ВиК дружества бяха 100 % държавна собственост, с изключение на това в София, което беше собственост на общината. С общото икономическо реструктуриране и децентрализация през 90-те години на миналия век, някои от ВиК дружествата бяха разделени и преустроени в дружества, които бяха притежавани съвместно от държавата и общините, при което държавата прехвърли 49% от капитала на обслужваните от дружествата общини. Този процес доведе до значително увеличение на броя на ВиК дружествата и до по-голяма хетерогенност в собствеността на активите и собствеността над дружествата. Някои от тях останаха 100% собственост на държавата, докато други (обикновено по-малките, обслужващи една община) бяха изцяло прехвърлени на общината, която обслужват. Възникналите в резултат на това несъответствия в собствеността на регионалното съхранение на водите и водопреносната инфраструктура все още очакват да бъдат разрешени (МОСВ, 2011 г.). Като се основава на тези констатации, Стратегията за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България 2014-2023 година предвижда пълно прехвърляне на собствеността, засилена автономия на операторите и консолидиране на водния сектор (МРРБ, 2014 г.).

ДОСТЪП ДО УСЛУГИ

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Водоснабдяване						
Водоснабдяване през тръбопроводна система – средно [%]	2012 г.	Авторски разработки	98	91	83	100
Водоснабдяване през тръбопроводна система – за 40% с най-ниски доходи [%]	2012 г.	Авторски разработки	96	85	76	100
Водоснабдяване през тръбопроводна система – под \$2.50/ден [ППС] [%]	2012 г.	Авторски разработки	76	77	61	100
Вкл. от обществено водоснаб. – средно [%]	2011 г.	НСИ 2015а	99	83	74	99
Санитарне и канализация						
Тоалетна с казанче – средно [%]	2012 г.	Авторски разработки	67	83	79	99
Тоалетна с казанче – за 40% с най-ниски доходи	2012 г.	Авторски разработки	50	74	70	98
Тоалетна с казанче – под \$2.50/ден [ППС] [%]	2012 г.	Авторски разработки	12	63	54	100
Включително чрез канализация – средно [%]	2011 г.	НСИ 2015а	74 ¹	67	66	94
Пречистване на отпадъчните води						
Свързани с пречиствателна станция [%]	2011 г.	НСИ 2015а	56	62	45	95

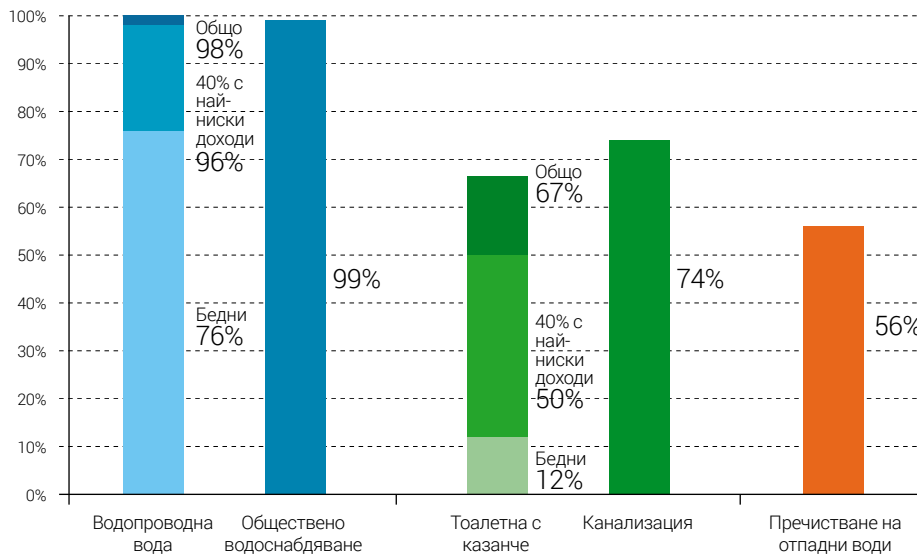
Обхват на услугите. Почти всички български граждани имат достъп до вода, но осигуряването на достъп до канализация изостава. Деведесет и осем процента от българското население има достъп до водоснабдяване през тръбопроводна система (Фигура 3), а това е висок процент както по регионалните, така и по европейските стандарти. Отвеждането на отпадъчните води, обаче, обхваща нисък процент от населението – 74%, а

пречистването на отпадъчните води е с още по-нисък обхват – 56% (НСИ, 2015а). Недостатъчните инвестиции в инфраструктурата касаеща отпадните води откакто България се присъедини към Европейския съюз през 2007 година в действителност стана причина страната да пропусне междинен срок съгласно Директивата за пречистване на градските отпадъчни води, чиято цел бе да гарантира наличието на съоръжения за отвеждане и третиране на отпадъчни води за агломерации над 10 000 еквивалент жители (е.ж.) до края на 2010 година.

България: налични данни

Наличните данни за водния сектор са добри, тъй като КЕВР събира данни за повечето показатели за ефективността на водоснабдителните и канализационни услуги. Въпреки това, липсват някои данни за финансирането на услугите.

Равен достъп до услугите. Достъпът до канализационни услуги е проблем за уязвимите групи от населението. Достъпът до водоснабдяване през тръбопроводна система за 40% с най-ниски доходи е висок – 96%, докато достъпът до тоалетна с казанче е нисък - 50%. Само 76% от най-бедното население (тези, които живеят с по-малко от \$2.50/ден ППС) имат достъп до водопроводна вода и само 12% до тоалетна с казанче (Разработка на авторите). Само 5% от ромското население няма достъп до подобрен водоизточник, докато 41% нямат достъп до подобрен санитарен възел (ПРОН/Световната банка/ЕК 2011 г.).

ФИГУРА 3: ДОСТЪП ДО ВОДОСНАБДЯВАНЕ И КАНАЛИЗАЦИЯ: ОБЩО - НАСЕЛЕНИЕ, 40% С НАЙ-НИСКИ ДОХОДИ И ЛОШ

ИЗТОЧНИЦИ: АВТОРСКИ РАЗРАБОТКИ И НСИ 2015А.

Обслужваща инфраструктура. Водоснабдителната и канализационната инфраструктура се нуждаят от ремонт, обновяване и разширяване. Водопроводната и канализационната инфраструктура в България са били изградени основно през 60-те и 70-те години на миналия век (МРРБ, 2014 г.). Мрежите са изградени предимно от стомана и етернит (фибро-цимент). Те са силно корозирали, което представлява риск по отношение на качеството на водата. Като цяло, инфраструктурата е доста стара и се нуждае от обновяване. Над 20% от инфраструктурата е амортизирана и се нуждае от реконструкция; един сегмент от водното съоръжение не осигурява необходимото количество вода за потребителите и се нуждае от разширение и обновление.

Стойност	Стойност		Година	Източник
	Питейна вода	Отпадъчни води		
Брой пречиствателни станции	55	89	2010/2011 г.	ВоденСвят2015 & Евростат2015b
Дължина на мрежата [км]	75,000	—	2014 г.	МРРБ 2014
Среден брой връзки на км мрежа	—	—	—	—

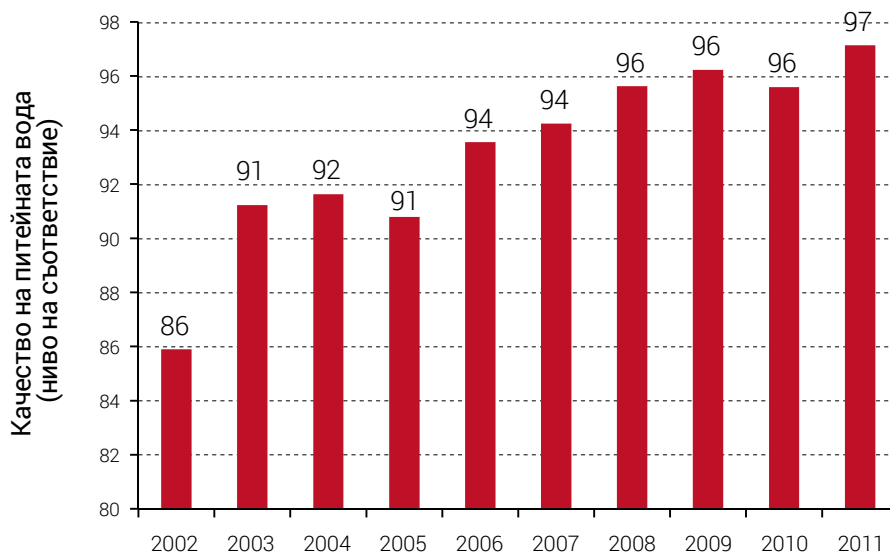
ИЗВЪРШВАНЕ НА УСЛУГИ

Качество на услугите

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Битова консумация на вода [литри/човек/ден]	2011 г.	НСИ 2015b	100	113	122	Неприл.
Непрекъснатост на водоподаването [часове/ден]	–	–	–	24	20	24
Качество на питейната вода [% от пробите в пълно съответствие с нормативните изисквания]	2011 г.	МЗ 2015	97	96	93	99.9
Качество на пречистването на отпадъчните води [% от пробите в пълно съответствие с нормативните изисквания]	2011 г.	МЗ 2015	81	79	79	100
Блокажи по канализацията [брой/км/година]	–	–	–	3.0	5.0	0.2
Удовлетвореност на клиентите [% от населението, удовлетворено от услугите]	2013 г.	Gallup 2013	63	78	63	95

Качество на услугата. През последните 10 години се наблюдава значително подобрене на качеството на питейната вода. (Фигура 4). В резултат на това днес качеството на питейната вода в България като цяло е добро и водоподаването е редовно. И все пак, отклонението от микробиологичните норми (например наличието на ешерихия коли) надхвърля 5 % в 5 региона. Отклонението от нормите е характерно за малките водоснабдителни системи, които не разполагат с пречиствателни съоръжения и така снабдяват населението с вода след просто хлориране. Качеството на водата може да бъде компрометирано от недостатъчното наблюдение на водоподаването от страна на ВиК дружествата. Като временна мярка, Министерството на здравеопазването би могло да изпълнява мониторингови функции (МЗ 2015 г.).

Удовлетвореност на потребителите. Нивото на удовлетвореност на населението от предоставяните услуги в техния град е много ниско - 63% (Gallup 2013 г.). Този процент е сред най-ниските в страните от региона.

ФИГУРА 4: НИВО НА СЪОТВЕТСТВИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПИТЕЙНАТА ВОДА С МИКРОБИОЛОГИЧНИТЕ ПАРАМЕТРИ

ИЗТОЧНИК: МЗ 2015 г.

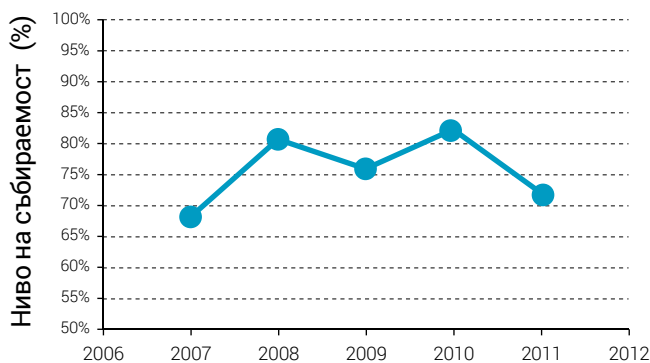
Ефективност на услугите

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Загуби на вода [%]	2011	НСИ 2015b	60	34	35	16
Загуби на вода [$m^3/km/day$]	2013	КЕВР 2015	22	14	35	5
Производителност на персонала [водоснабдяване и отпадъчни води] [брой служители/1,000 връзки]	2012	ММСА 2015	6.2	8.7	9.6	2.0
Производителност на персонала [водоснабдяване и отп. води] [брой служители /1,000 обслужени жители]	2012	ММСА 2015	1.2	1.0	1.7	0.4
Ниво на събираемост [паричен доход / фактурирани приходи] [%]	2012	ММСА 2015	72	102	98	116
Ниво на измерване [измерени връзки/връзки] [%]	2012	ММСА 2015	100	96	84	100
Индекс на ефективността на ВиК оператора [ИЕВико]	Неприл.	Авторски разработки	77	80	69	94

Обща ефективност. Значителните загуби на вода и ниската производителност на персонала пречат на ВиК операторите да подобрят ефективността. България има по-високо ниво на нефактурирана вода (водни загуби) от повечето европейски страни. През 2011 г., тя достигна 60 % от произведената и 564,375 m^3 в абсолютни загуби (НСИ 2015b). Според някои сметки, загубите на вода в градските райони достигат 60 m^3 на километър на ден (GWI 2005). По-големият дял на нефактурираната вода може да се отдаде на физически загуби, тъй като 90% от преносната мрежа е била изградена преди 1990 г. (МРРБ, 2014 г.). Има тенденция също така, българските ВиК дружества да са с раздута численост. По отношение на персонала за 1000 връзки, българските фирми наемат повече персонал, отколкото други страни от ЕС (КЕВР, 2015 г.). Макар че този контраст може да се тушира до известна степен от факта, че българските ВиК дружества извършват повечето дейности сами, без да наемат външни контрагенти, производителността на персонала им е много по-ниска от тази на добре управляваните дружества. Нивото на събираемост на вземанията достига 72 % през 2012 г. (Фигура 5).

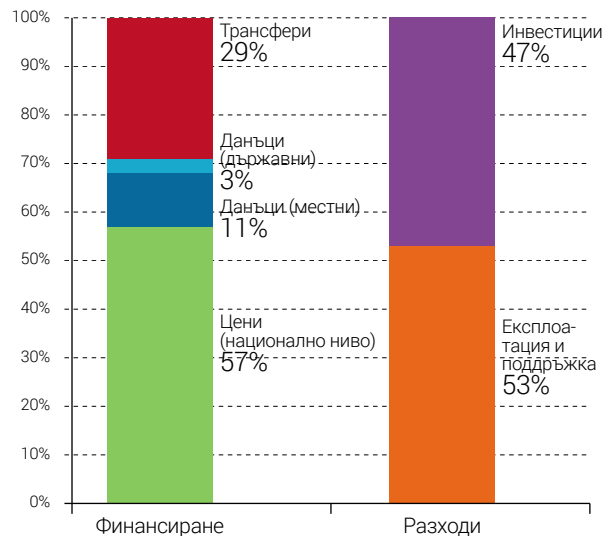
Последни тенденции. Дава се приоритет на повишаването на ефективността на водния сектор, за да се подобри устойчивостта на развитието му. Приоритетите в политиката на правителството бяха идентифицирани в Стратегията за водния сектор 2013 година. Според документа, стратегическите цели на сектора са: (а) околна среда, технически и финансова устойчивост на ВиК услугите; (б) ценова поносимост на ВиК услугите за потребителите; (в) Повишаване на ефективността и подобряване на качество на ВиК дружествата в България; и (г) постигане на съответствие с всички нормативни изисквания от страна на заинтересованите страни във водния сектор (МОВ, 2014 г.).

ФИГУРА 5: РАЗВИТИЕ НА НИВОТО НА СЪБИРАЕМОСТ В ПОДГРУПАТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ВИК ДРУЖЕСТВА

ИЗТОЧНИК: КЕВР 2015.

ФИГУРА 6: ЦЯЛОСТНО ФИНАНСИРАНЕ НА ВИК ОТРАСЪЛА ПРЕЗ 2011 Г.

ИЗТОЧНИК: АВТОРСКИ РАЗРАБОТКИ.

ФИНАНСИРАНЕ НА УСЛУГИТЕ

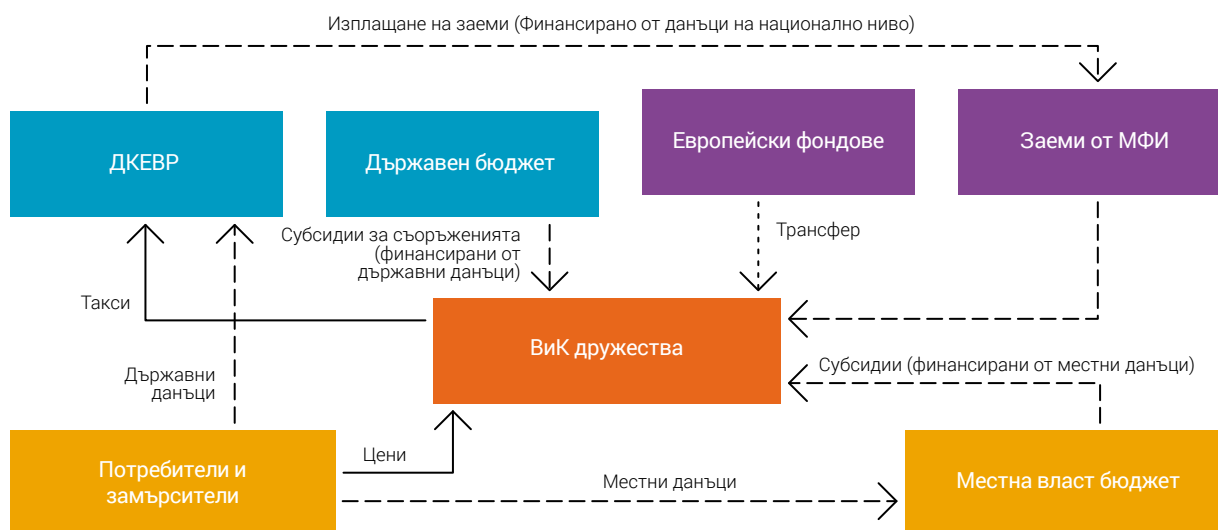
Финансиране на сектора

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Източници на финансиране						
Цялостно финансиране на сектора [€/гг. от нас./година]	Авторски разработки		37	101	62	Неприл.
Цялостно финансиране на сектора [дял от БВП] [%]	Авторски разработки		0.31	0.55	0.45	Неприл.
Процент от разходите за услугите, финансиран чрез цените на услугите	Авторски разработки		57	65	67	Неприл.
Процент от разходите за услугите, финансиран от данъци	Авторски разработки		14	10	13	Неприл.
Процент от разходите за услугите, финансиран чрез трансфери	Авторски разработки		29	25	20	Неприл.
Разходи за услугите						
Средна годишна инвестиция [дял от цялостното финансиране на сектора] [%]	Авторски разработки		47	42	38	Неприл.
Средна годишна инвестиция [€/гг. от нас / година]	Авторски разработки		18	42	23	Неприл.
Прогнозирани инвестиции, необходими за постигане на целите [€/гг. от нас / година]	2014-2023	МРРБ 2014 г.	86	65	43	Неприл.
От които, дял за управление на отпадъчните води [%]	Авторски разработки		59	64	61	Неприл.

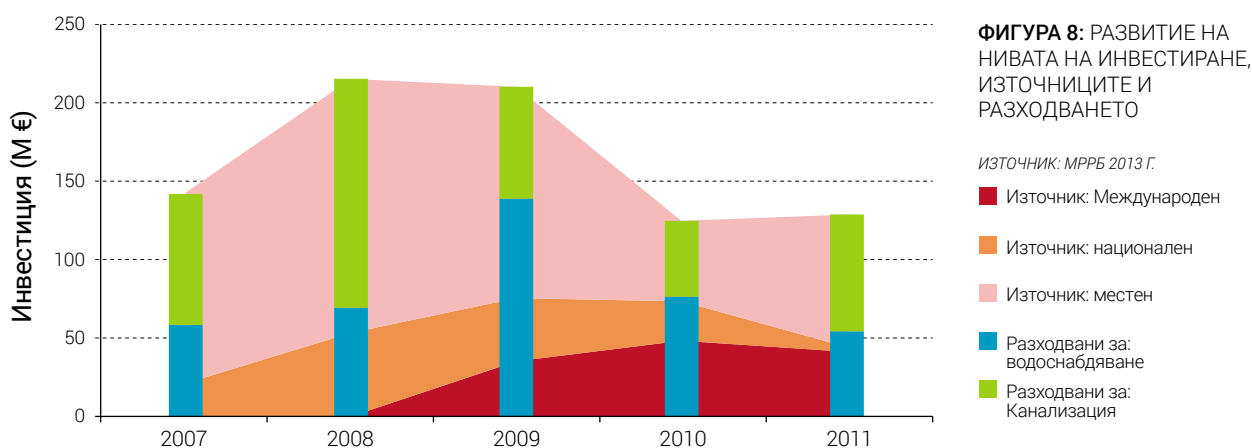
Цялостно финансиране на сектора. Цените са основният източник на финансиране на ВиК дружествата.

Събраните приходи за предоставените услуги представляват 57 % от цялостното финансиране за сектора (Фигура 6). Тези приходи покриват оперативните разходи, а инвестициите се финансират предимно чрез безвъзмездни средства от ЕС, допълнени от субсидии от местни данъци чрез общинските бюджети. Субсидиите от централния бюджет са много по-маловажни. Основните източници на финансиране на ВиК дружествата са описани във Фигура 7, чрез използване на методологията на трите „Т“ на ОИСР (tariffs, transfers, and taxes) – цени, трансфери и данъци.

ФИГУРА 7: ОСНОВНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ НА ВОДОПРОВОДНИТЕ И КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ

ИЗТОЧНИК: АВТОРСКИ РАЗРАБОТКИ.

Необходими инвестиции. За да се подобри системата, ще са необходими четирикратно по-големи инвестиции. Приблизително 11.5 милиарда лева (€5.9 милиарда, или 5% от националния БВП) ще са необходими за период от 10 години (2014–2023 г.) за инвестиции за постигане на съответствие и неотложни проекти за рехабилитация и подмяна. Това ще изисква четири пъти повече средства от текущите капиталови разходи. Тъй като европейските фондове ще покрият само една трета от тези нужди, се очаква в бъдеще цените да продължат да се покачват (МРРБ, 2014 г.).

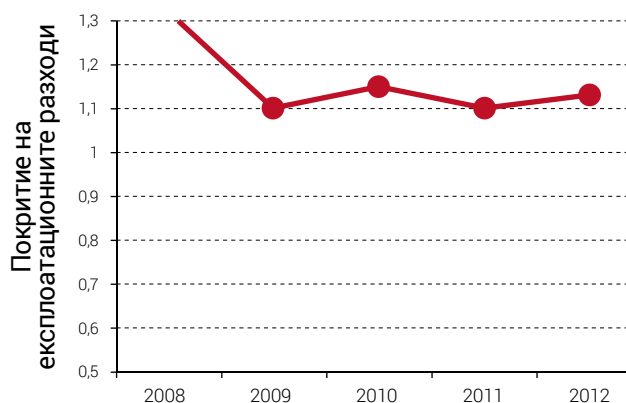
Инвестиции. Текущото ниво на инвестициите в отрасъла съответства на средното ниво за Дунавския регион. Средно на година се инвестират €18 на жител. Тези инвестиции са предимно финансирани от местни фондове и са разделени по равно между водоснабдителните и канализационни дейности (Фигура 8).

Възстановяване на разходите и ценова поносимост

Показател	Година	Източник	Стойност	Средна за член на ЕС	Средна за Дунав	Най-добра за Дунав
Възстановяване на разходите						
Средна цена за битови потребители [вкл. Водоснабдяване и канализация] [€/m ³]	2014	КЕВР 2015	0.94	2.18	1.32	Неприл.
Експлоатация и поддръжка ед. цена [€/m ³]	Авторски разработки		0.54	1.77	1.20	Неприл.
Покритие на експлоатационните разходи [фактуриран приход/експлоатационен разход]	2012	IBNet 2015	1.13	1.10	0.96	1.49
Ценова поносимост						
Средна годишна инвестиция [дял от цялостното финансиране на сектора] [%]	2012	Авторски разработки	2.7	3.1	2.6	Неприл.
Средна годишна инвестиция [€/гл. от нас /год.]	2012	Авторски разработки	4.6	4.7	3.8	Неприл.
Прогнозирани инвестиции, необходими за постигане на целите [€/гл. от нас /година]	2012	Авторски разработки	57.6	24.7	14.1	Неприл.
От които, дял за управление на отпадъчните води [%]						

Възстановяване на разходите. Приходите от предоставените ВиК услуги покриват само експлоатационните разходи. Цените на услугите представляват основния източник на финансиране на експлоатационните разходи и разходите за поддръжка в сектора. Българските ВиК дружества не се възползват от оперативните субсидии. Макар че приходите от цените на предоставяните услуги покриват експлоатационните разходи, те не са достатъчни, за да покрият инвестиционните нужди (Фигура 9).

ФИГУРА 9: ПОКРИТИЕ НА ЕКСПЛОАТАЦИОННИТЕ РАЗХОДИ НА ВИК ДРУЖЕСТВАТА В БЪЛГАРИЯ

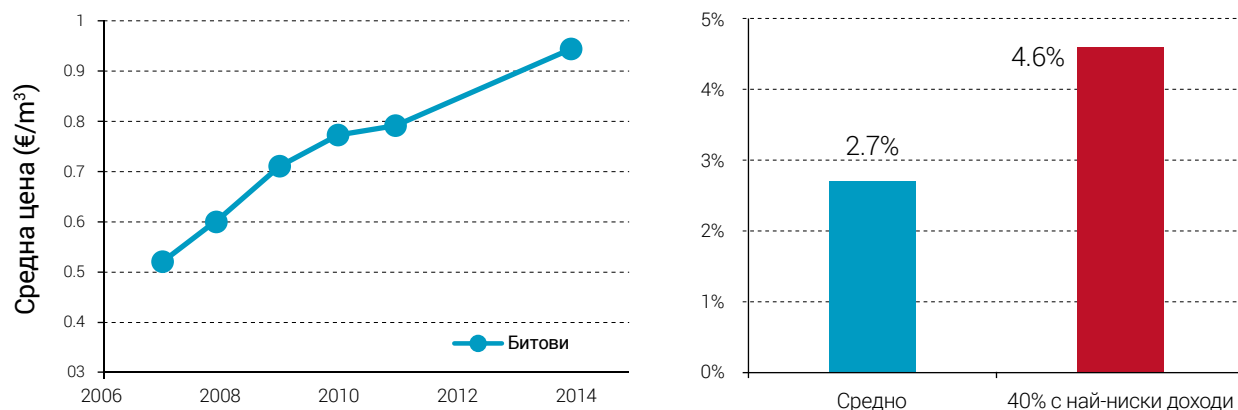
ИЗТОЧНИК: IBNET 2015.

месечен доход на домакинство, но за да се финансират разходите за подобряване на експлоатацията и поддръжката, цените на Вик услугите ще трябва да се повишат. Законът за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги посочва, че цената на 2,8 m³ вода на човек на месец не трябва да надвишава 4% от средния месечен доход на домакинството на ниво област. Обаче, средната сметка за Вик услуги за домакинство от 40 % от населението с най-ниски доходи, свързано към Вик мрежите, потенциално би достигнала 4.6% от дохода, а тази на домакинство от най-бедният децил, свързано към комуналните услуги, потенциално би достигнала повече от 15 % (Разработки на авторите). Тези стойности се явяват над международно приетия праг от 4 до 5 %.

Цени. Цените на Вик услугите остават ниски, въпреки неотдавнашното увеличение. При €0.94/ m³, средните цени за Вик услугите в България са по-ниски от тези в другите крайдунавски страни. Те са се увеличили с повече от 80% за период от пет години от 2007 до 2014 г., докато средногодишната инфлация е близо 8% (Фигура 10). Очаква се цените да продължат да се покачват поради нуждата от допълнителни инвестиции (КЕВР 2015 г.).

Ценова поносимост. В момента ценовата поносимост не е проблем, но това може да се промени поради нуждата от инвестиции за постигане на съответствие с нормативните изисквания. Текущите потенциални разходи за Вик услуги представляват 2.7% от средния

ФИГУРА 10: РАЗВИТИЕ НА СРЕДНАТА ЦЕНА ЗА ВИК УСЛУГИ (АБСОЛЮТНА СТОЙНОСТ И ДЯЛ НА ПОТЕНЦИАЛНИТЕ РАЗХОДИ ОТ ОБЩИЯ ДОХОД)

ИЗТОЧНИЦИ: ЕКСПЕРТНИ ПРОГНОЗИ И РАЗРАБОТКИ НА АВТОРИТЕ.

УСТОЙЧИВОСТ НА ВОДНИЯ СЕКТОР И ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

За да се направи оценка и да се отрази устойчивостта на услугите в региона, бе направена цялостна оценка на устойчивостта на сектора, като бяха взети предвид четири основни направления: достъп до услугите, качество, ефективност и финансиране на услугите. Всяко от тези направления се измерва чрез използване на три прости и обективни показателя. За всеки показател са установени стойностите от най-добрата практика, като се разглеждат най-успешните оператори в региона, а за страните, които се намират най-близо до тях, се счита, че

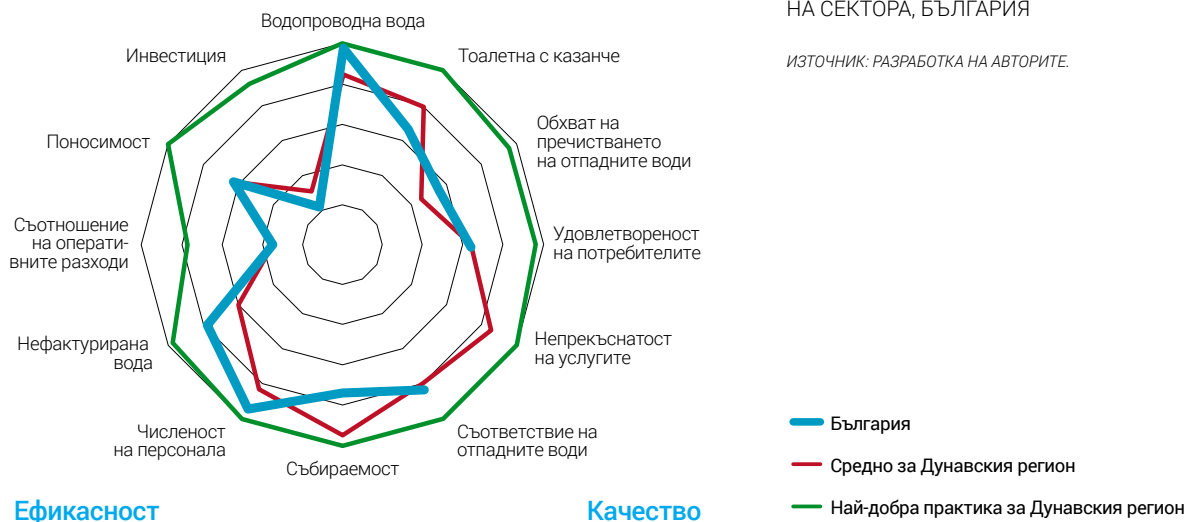
имат по-зрял сектор. По-пълното описание на методологията за оценка на устойчивостта на сектора е включена в приложението за състоянието на сектора в регионалния доклад от Дунавската водна програма. Резултатите от тази оценка за водния сектор в България са представени във Фигура 11, където също са показани средните стойности и най-добрите практики в района на река Дунав. Оценката за устойчивостта на българския сектор е 66, което е малко над средната стойност за устойчивост в дунавския регион - 64. Оценката показва, че общо взето страната се представя добре по отношение на достъпа до водопроводна вода, числеността на служителите в дружествата и водните загуби/нефактурирана вода. Основните недостатъци на водния сектор в България, установени чрез оценката на устойчивостта на сектора, са покритието на експлоатационните разходи, нивото на инвестициите и нивото на удовлетвореност на потребителите от предоставяните услуги (Фигура 11).

Финансиране

Достъп

ФИГУРА 11: ОЦЕНКА НА ЗРЕЛОСТТА НА СЕКТОРА, БЪЛГАРИЯ

ИЗТОЧНИК: РАЗРАБОТКА НА АВТОРИТЕ.

Ефикасност

Качество

Основните предизвикателства пред сектора са:

- **Финансиране на обновяването и модернизирването на ВИК инфраструктурата.** България продължава да е изправена пред големи предизвикателства в стремежа си да отговори на националните изисквания към предоставяните ВИК услуги. Предварителните изчисления на Световната Банка, въз основа на краткосрочните инвестиционни програми в Регионалните генерални планове сочат, че ще бъдат необходими приблизително 11.5 милиарда лева (€5.9 милиарда) за период от 10 години (2014–2023 г.). От тази сума 7.5 милиарда лева представляват разходи за постигане на съответствие с нормативните изисквания, а 4 милиарда са за спешни проекти по рехабилитация и подмяна (МРРБ, 2014 г.).
- **Гарантиране на ценовата поносимост в бъдеще.** Поради инвестиционните прогнози, в близко бъдеще ще възникнат някои проблеми, свързани с възстановяването на капиталовите и експлоатационни разходи. С европейски фондове ще могат да се финансират само около 30% от общите необходими капиталови инвестиции. Ето защо реалната цена на водата най-вероятно ще се повиши, като ще изтласка цените отвъд прага на ценовата поносимост за домакинствата с ниски доходи (МРРБ, 2014 г.). Стратегията за ВИК отрасъла 2014-2023 г. подчертава необходимостта от справяне с неефективността на водния сектор (високи загуби на вода, ниско ниво на събираемост на вземанията), за да се гарантира приемането на цените от обществеността. Предвижда се и консолидация на водния сектор за постигане на икономии от мащаб и преодоляване на управленските проблеми (МРРБ, 2014 г.).
- **Повишаване на капацитета и обучение на персонала.** В допълнение към предизвикателствата с финансирането, ще бъде необходимо образование и обучение на персонала на ВИК дружествата на всички нива, за да се гарантира устойчивото развитие на сектора. Укрепването на институционалния капацитет на всички заинтересовани страни в сектора е важно предизвикателство за подобряване на ефективността и производителността на водния сектор (МРРБ, 2014 г.).

ИЗТОЧНИЦИ

- ▶ WaterWorld/ВоденСвят. 2015. *Мисията на България за отпадъчните води*. Преглеждан 2015. <http://www.waterworld.com/articles/wwi/print/volume-25/issue-4/regional-spotlight/easter-europe/bulgaria-s-wastewater-mission.html>.
- ▶ Gallup. 2013. *World Poll*. Преглеждан 2015. <http://www.gallup.com/services/170945/world-poll.aspx>.
- ▶ GWI. 2005. *Воден пазар Европа: възможности при присъединяването към ЕС, Рамковата директива и страните от ОНД*. Оксфорд: Глобалната водна интелигентност.
- ▶ Евростат. 2015а. *Европейска комисия; Генерална дирекция „Евростат“*. Преглеждан 2015. <http://ec.europa.eu/eurostat>.
- ▶ —. 2015б. *Европейска комисия; Генерална дирекция „Евростат“: База данни - Пречиствателни станции по ниво на пречистване на отпадъчни води*. Прегледана 2015. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- ▶ IBNET/ММСА. 2015. *Международна мрежа за сравнителен анализ за ВиК дружества*. Прегледана 2015. <http://www.ib-net.org>.
- ▶ ICPDR/МКЗРД. 2015. *Международна комисия за защита на река Дунав*. Преглеждан 2015. <http://www.icpdr.org>.
- ▶ КЕВР. 2015. *Комисия за енергийно и водно регулиране на Република България*. Преглеждан 2015. <http://dker.bg/indexen.php>.
- ▶ МЗ. 2015. *Министерство на здравеопазването на Република България*. Преглеждан 2015. <http://www.mh.government.bg>.
- ▶ МОВ. 2011. *Национална стратегия за развитие и управление на водния сектор*. София: Министерство на околната среда и водите на Република България.
- ▶ —. 2014. *Министерство на околната среда и водите на Република България: Води – Стратегически документи*. Прегледани 2015. <http://www.moew.government.bg/?show=top&cid=48>.
- ▶ —. 2015. *Министерство на околната среда и водите на Република България*. Преглеждан 2015. <http://www.moew.government.bg>.
- ▶ МРРБ. 2013. *Консултантска програма за разработване и изпълнение на стратегия за отрасъл водоснабдяване и канализация в Република България Преглед на публичните разходи*. София: Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България.
- ▶ —. 2014. *Стратегия за развитие и управление на отрасъл водоснабдяване и канализация в Република България 2014 – 2023 г*. София: Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България.
- ▶ —. 2015. *Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България*. Преглеждан 2015. <http://www.mrrb.government.bg>.
- ▶ НСИ. 2015а. *Национален статистически институт на Република България*. Преглеждан 2015. <http://www.nsi.bg/en>.
- ▶ —. 2015б. *Национален статистически институт на Република България: Статистика на водите*. Преглеждан 2015. <http://www.nsi.bg/en/content/5132/water-statistics>.
- ▶ НСОРБ. 2014. *Национално сдружение на общините в Република България*. Преглеждан 2015. <http://projects-namrb.org/index.php/en/local-government/general>.
- ▶ Parliament bg/ Парламент Бг. 2011. *Закон за водите – Държавен вестник №. 80/14.10.2011*. София: Народно събрание на Република България.
- ▶ Povvik. 2014. *Povvik – Консултанти и инженери по околна среда и устойчиво развитие*. Преглеждан 2015. <http://www.povvik.com>.
- ▶ ПРОН/Световна банка/ЕК. 2011. *Регионално проучване за Ромите*. Ню Йорк: Програма за развитие на обединените нации, Световната банка и Европейската комисия.
- ▶ Световната банка. 2015. *Показатели за световното развитие*. Преглеждан 2015. <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>.
- ▶ Софийска вода. 2014. *Софийска вода: Архив на новините*. Преглеждан 2015. <http://www.sofiyskavoda.bg/en/newsarticle.aspx?id=167>.
- ▶ ФАО Аквастат 2015. *Организация обединените нации за прехрана и земеделие - Аквастат База данни*. Прегледана 2015. <http://www.fao.org/nr/water/aquastat/data/query/index.html?lang=en>.

БЪЛГАРИЯ ИНФОРМАЦИЯ ЗА СТРАНАТА

WORLD BANK GROUP
Water

International Association
of Water Supply Companies
in the Danube River
Catchment Area

Световната банка / IAWD Дунавската програма за водите подкрепят интелигентните политики, силните Вик дружества и устойчивите водоснабдителни и канализационни услуги в района на река Дунав, като си партнират с регионални, национални и местни заинтересовани страни, насърчават информиран политически диалог относно предизвикателствата в сектора и укрепват техническия и управленски капацитет на дружествата и институциите в сектора.

**DANUBE
WATER
PROGRAM**

Smart policies, strong utilities, sustainable services

www.danube-water-program.org | www.danubis.org | SoS.danubis.org
office@danube-water-program.org